

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-34>

УДК 330.16

ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЙОГО БЕЗПЕКОЮ

ECONOMIC POTENTIAL FOR THE DEVELOPMENT OF ENTERPRISE IN YOGO SECURITY MANAGEMENT SYSTEMS

Пілецька Саміра Тимофіївна

доктор економічних наук, професор,
Національний авіаційний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3638-3002>

Коритько Тетяна Юріївна

кандидат економічних наук, доцент,
Інститут економіки промисловості Національної академії наук України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4251-1971>

Лукаржевська-Мялик Вікторія Миколаївна

студент
Національний авіаційний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8200-267X>

Piletska Samira

National Aviation University

Korytko Tetyana

Institute of Industrial Economics,
National Academy of Sciences of Ukraine

Lukarzhevaska-Mialyk Viktoriia

National Aviation University

Статтю присвячено опрацюванню останніх досліджень, присвячених забезпеченню економічним потенціалом в системі управління економічною безпекою підприємства. Метою статті є теоретичне обґрунтування моделі забезпечення економічного потенціалу в системі економічної безпеки підприємства. Розглянуто підходи авторів до сутності понять «економічний потенціал» та «економічна безпека». Розкрито структурні компоненти підходу до оцінки економічного потенціалу в системі економічної безпеки підприємства. Зазначено, що економічний потенціал розвитку підприємства в системі управління його безпекою постає як складна система, що визначається безліччю елементами, які володіють різними характеристиками, зумовлюючи можливості підприємства щодо забезпечення розвитку в довгостроковій перспективі, як інструмент управління його економічною безпекою. Пропонується для виявлення місця та впливу рівня економічного потенціалу в системі економічної безпеки застосування проблемно-аналітичного підходу, реалізація якого дозволила запропонувати моделі впливу зовнішніх факторів на економічний потенціал в системі економічної безпеки. Відмінна особливість розробленого та запропонованого підходу полягає в тому, що його застосування дозволяє провести аналіз складових потенціалу та визначити економічний потенціал у системі економічної безпеки за двома напрямками – за рівнем стану (високий, середній, низький) та вартісною величиною. Застосування запропонованого підходу у практичній діяльності підприємств може бути інструментом обґрунтування аналітичних рішень у сфері управління потенціалом підприємств у системі економічної безпеки підприємства. Подальші дослідження пропонуються направити на вибір конкретних інструментів оцінки рівня економічного потенціалу в системі управління економічною безпекою підприємства в залежності від умов функціонування підприємства.

Ключові слова: підприємство, управління, модель, економічний потенціал, безпека, економічна безпека, забезпечення.

The article is devoted to the elaboration of the latest studies devoted to the provision of economic potential in the management system of economic security of the enterprise. The purpose of the article is the theoretical substantiation of the model of ensuring economic potential in the system of economic security of the enterprise. The authors' approaches to the essence of the concepts "economic potential" and "economic security" are considered. The structural components of the approach to the assessment of the economic potential in the economic security system of the enterprise are disclosed. It is noted that the economic development potential of the enterprise in the system of managing its security appears as a complex system determined by many elements that have different characteristics, determining the capabilities of the enterprise to ensure development in the long term, as a tool for managing its economic security. It is proposed to identify the location and influence of the level of economic potential in the system of economic security to use a problem-analytical approach, the implementation of which allowed to propose models of the influence of external factors on the economic potential in the system of economic security. A distinctive feature of the developed and proposed approach is that its application allows you to analyze the components of the potential and determine the economic potential in the system of economic security in two directions - by state level (high, medium, low) and value. The application of the proposed approach in the practical activities of enterprises can be a tool for justifying analytical decisions in the field of managing the potential of enterprises in the system of economic security of the enterprise. Further research is proposed to be directed to the selection of specific tools for assessing the level of economic potential in the economic security management system of the enterprise, depending on the conditions of the enterprise's functioning.

Keywords: business, management, model, economic potential, security, economic security, security.

Постановка проблеми. Перехід економіки до систем інформаційної взаємодії, трансформація економічного потенціалу у реальний економічний ресурс, організаційна перебудова управління зі зміною ієрархічних структур на мережеві з високою швидкістю адаптації до змінної реальності, виникнення якісно нових вимог до управління економікою підприємств та забезпечення її безпеки – основні тренди сучасності, що характеризують період цифровізації.

Таким чином, розробка структурних компонент економічного потенціалу в системі економічної безпеки підприємства у період цифрової трансформації соціально-економічних процесів є важливим та своєчасним завданням для сталого розвитку промислових підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В даний час в теорії та практиці управління економічним потенціалом промислових підприємств накопичено значний досвід, що об'єктивно вимагає розробки теоретичних та організаційно-методичних положень оцінки та аналізу потенціалу підприємств різних видів економічної діяльності, виявлення факторів, що визначають його стан та перспективи розвитку.

Різні підходи до визначення економічного потенціалу підприємства, його оцінки та аналізу, формування інформаційної основи, визначення внутрішніх резервів досліджено у роботах [3; 4; 5; 6; 7; 10; 11; 13]. Незважаючи на значну кількість наукових праць не вироблено єдиного підходу до визначення економічного потенціалу у системі управління його безпекою.

Слід відмітити, що промислові підприємства функціонують в умовах стану нестабільності, який викликано впливом внутрішнього

та зовнішнього середовища. Це здійснює вплив на рівень економічної безпеки промислових підприємств.

Економічна безпека підприємства має забезпечити належний захист його матеріальних, інтелектуальних та майнових інтересів. З цією метою підприємство реалізує низку заходів щодо забезпечення своєї стійкості та економічної стабільності, тоді як такі заходи не повинні негативно впливати на рівень економічного потенціалу.

Забезпечення економічної безпеки, яке здійснюється шляхом формування відповідних систем, вибору методів та інструментів її забезпечення, має галузеву специфіку. На основі проведеного аналізу наукових праць [1; 8; 9; 11; 13; 15; 16] виділено основні концептуальні підходи до визначення сутності економічної безпеки. В той же час, при дослідженні питань обліку загроз економічній безпеці недостатньо уваги приділяється структурним компонентам економічного потенціалу в системі економічної безпеки підприємства, що потребує подальших досліджень.

Метою статті є розробка моделі забезпечення економічного потенціалу в системі економічної безпеки підприємства.

Виклад основних результатів дослідження. Реалізація економічного потенціалу підприємства здебільшого залежить від стану забезпеченості внутрішніми ресурсами, серед яких на особливу увагу заслуговують матеріальні, а саме, основні виробничі засоби [4].

Економічний потенціал підприємства у конкретний момент часу можна розглядати як його здатність формувати певний кількісний і

якісний результат. Але разом з тим, при оцінці економічного потенціалу підприємства необхідно враховувати його реальні можливості у найближчій перспективі нарощувати досягнуті результати та забезпечувати стійке зростання капіталу.

В цілому економічний потенціал розвитку підприємства в системі управління його безпекою постає як складна система, що визначається безліччю елементами, які володіють різними характеристиками, зумовлюючи мож-

ливості підприємства щодо забезпечення розвитку в довгостроковій перспективі, як інструмент управління його економічною безпекою.

Для виявлення місця та впливу рівня економічного потенціалу на рівень економічної безпеки доцільно застосувати проблемно-аналітичний підхід – надати ієрархічну модель оцінки складових економічного потенціалу, що включає основні аналітичні показники (рис. 1).

На рис. 1 представлені елементи, що розглядаються при дослідженні поняття «еконо-

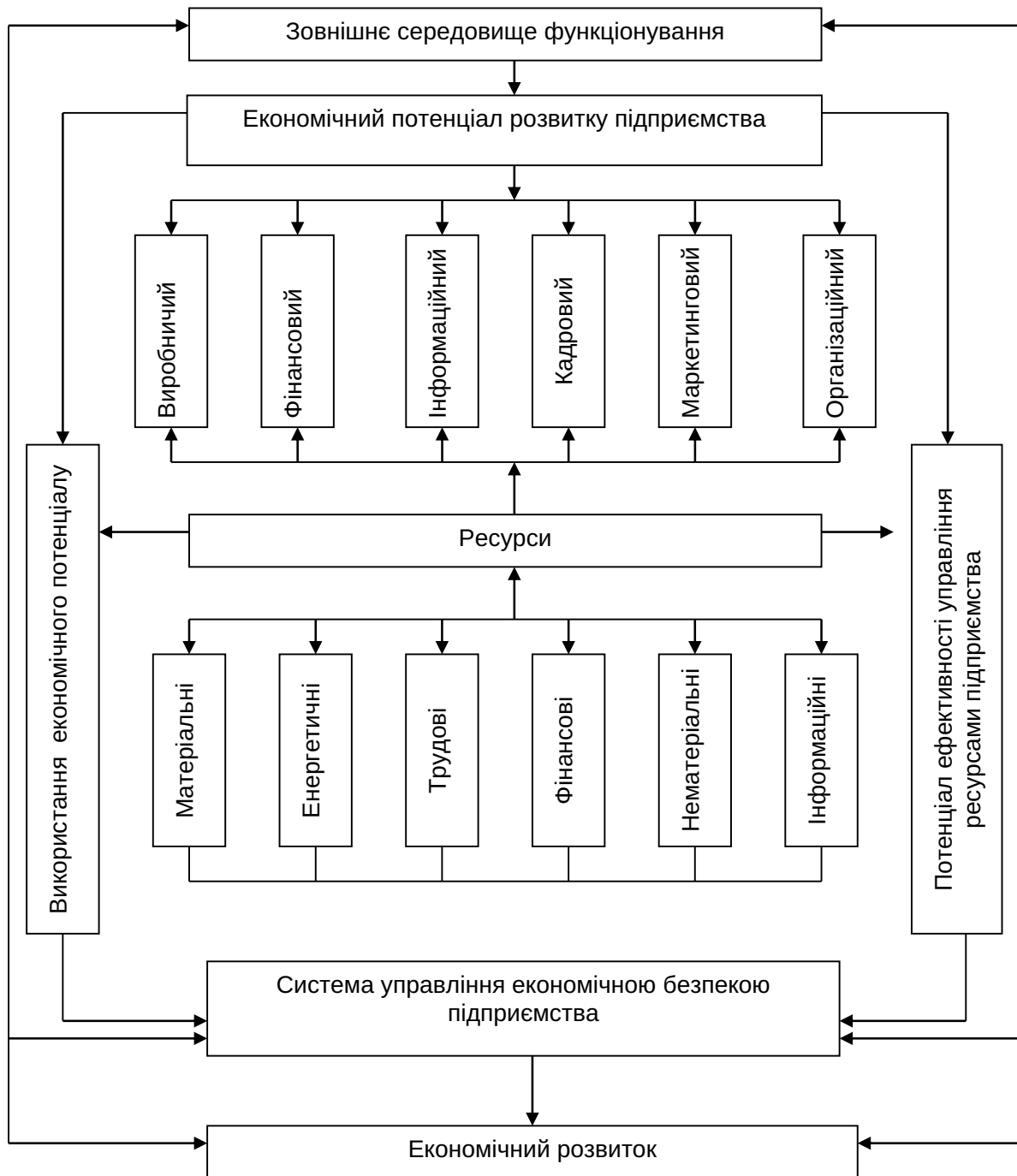

Рис. 1. Структурні компоненти підходу до оцінки економічного потенціалу в системі економічної безпеки підприємства

мічний потенціал розвитку» в системі управління його економічною безпекою: система ресурсів, що є в розпорядженні суб'єкта господарювання і необхідних для виконання його функцій; наявність можливостей задля досягнення цілей сталого економічного розвитку; здібності суб'єкта господарювання щодо ефективного управління ресурсами та використання можливостей для досягнення цілей сталого економічного розвитку як фактора забезпечення економічної безпеки; залежність рівня економічного потенціалу від факторів зовнішнього та внутрішнього середовища та ступеня узгодженості функціональних видів економічного потенціалу розвитку що визначають необхідність управління економічною безпекою; результати використання економічного потенціалу, які визначають ефективність управління економічною безпекою підприємства.

Формування достатнього економічного потенціалу розвитку підприємства з метою досягнення його економічної безпеки вимагає особливої уваги до факторів зовнішнього середовища підприємства, обліку можливостей і загроз, різноманітних ризиків, елементів

зовнішнього оточення. Управління економічної безпекою підприємства передбачає наявність механізму адаптації, за допомогою якого здійснюється трансформація елементів економічного потенціалу розвитку підприємства, взаємозв'язків між ними до змінних умов.

При цьому досягнення економічної безпеки підприємства можливе за рахунок забезпечення збалансованого зростання показників стану економічного потенціалу за всіма його складовими. Збалансоване зростання показників полягає в урівноваженості, узгодженості темпів зростання показників стану економічного потенціалу, що забезпечується дотриманням балансу розподілу наявних ресурсів. Зовнішнє середовище підприємства є джерелом, що живить підприємства ресурсами, необхідними підтримки ефективного рівня економічного потенціалу. Для забезпечення економічного потенціалу в системі економічної безпеки підприємства необхідно мати інформацію про фактори зовнішнього середовища.

Модель впливу зовнішніх факторів на економічний потенціал в системі економічної безпеки підприємства наведена на рис. 2.

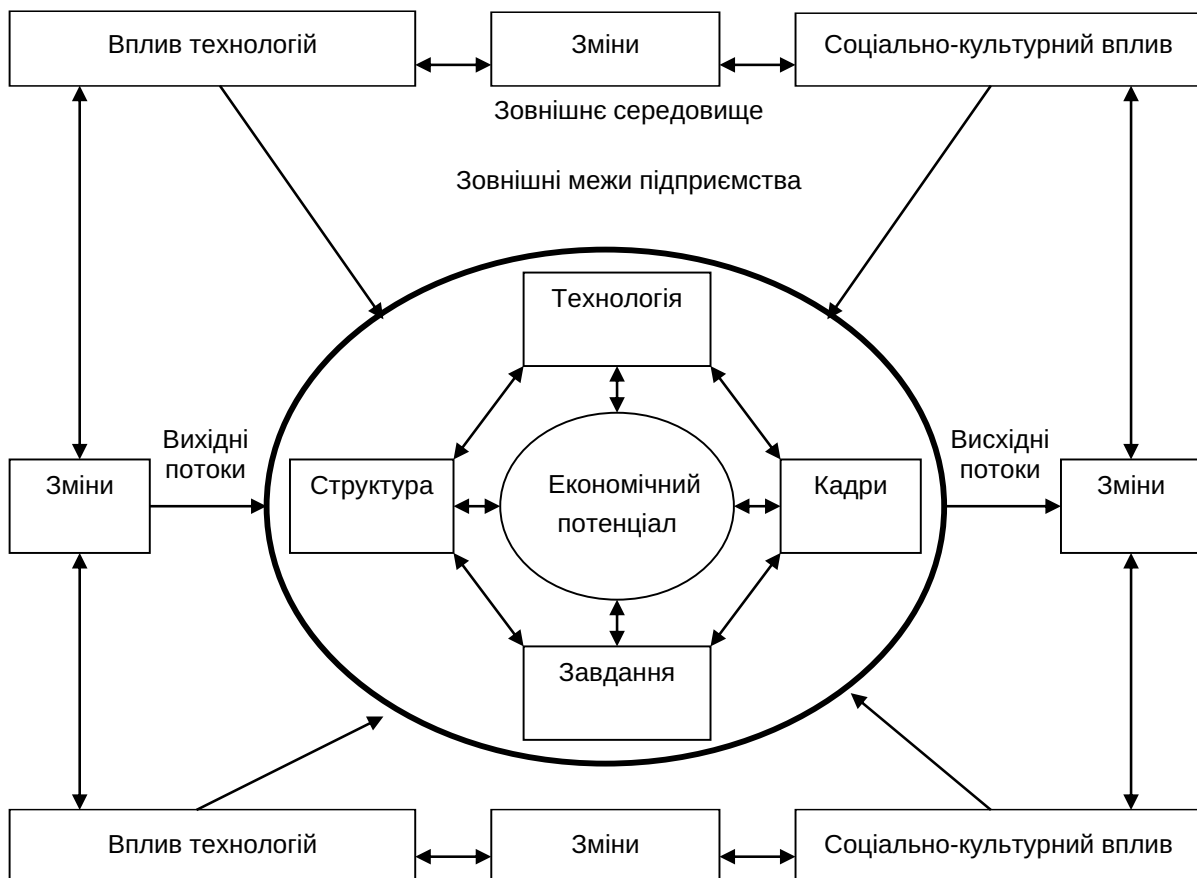

Рис. 2. Модель впливу зовнішніх факторів на економічний потенціал в системі економічної безпеки підприємства

Зовнішні фактори згруповані у чотири основні групи: законодавчого та політичного впливу; економіки та конкуренції; соціального та культурного характеру, а також постачальників та технології. Усі групи взаємопов'язані і може бути охарактеризовані певними тенденціями змін.

Отже, для досягнення ефективного функціонування підприємства у стратегічному аспекті та безперервного розвитку є детальний розгляд зовнішнього та внутрішнього середовища фірми у їх взаємозв'язку. Для цього необхідні розробити модель забезпечення відповідного рівня економічного потенціалу в системі економічної безпеки підприємства (рис. 3). Тільки за цій умові можна розраховувати на ефективність прийнятих стратегічних та оперативних управлінських рішень щодо економічного потенціалу в системі економічної безпеки підприємства.

Модель включає мету, ідею, бачення проблем, суб'єкт та об'єкт управління, завдання для досягнення цільової установки, принципи,

механізми забезпечення економічної безпеки в умовах зовнішніх та внутрішніх ризиків.

Висновки. На основі проведеного дослідження компонентів економічного потенціалу в системі економічної безпеки запропоновано модель його формування, використання якої дозволяє виділити для цілей аналізу та кількісної оцінки наступні структурні складові: виробничий; фінансовий; інформаційний; кадровий, маркетинговий та організаційний потенціал.

Для виявлення місця та впливу рівня економічного потенціалу в системі економічної безпеки пропонується застосування проблемно-аналітичного підходу, реалізація якого дозволила уявити вплив зовнішніх факторів на рівень економічного потенціалу. Розроблена модель акцентує увагу на дослідженні системи кількісних та якісних критеріїв оцінки зовнішнього середовища підприємств. В результаті встановлено, що основною цільовою установкою аналізу економічного потенціалу в системі економічної безпеки під-

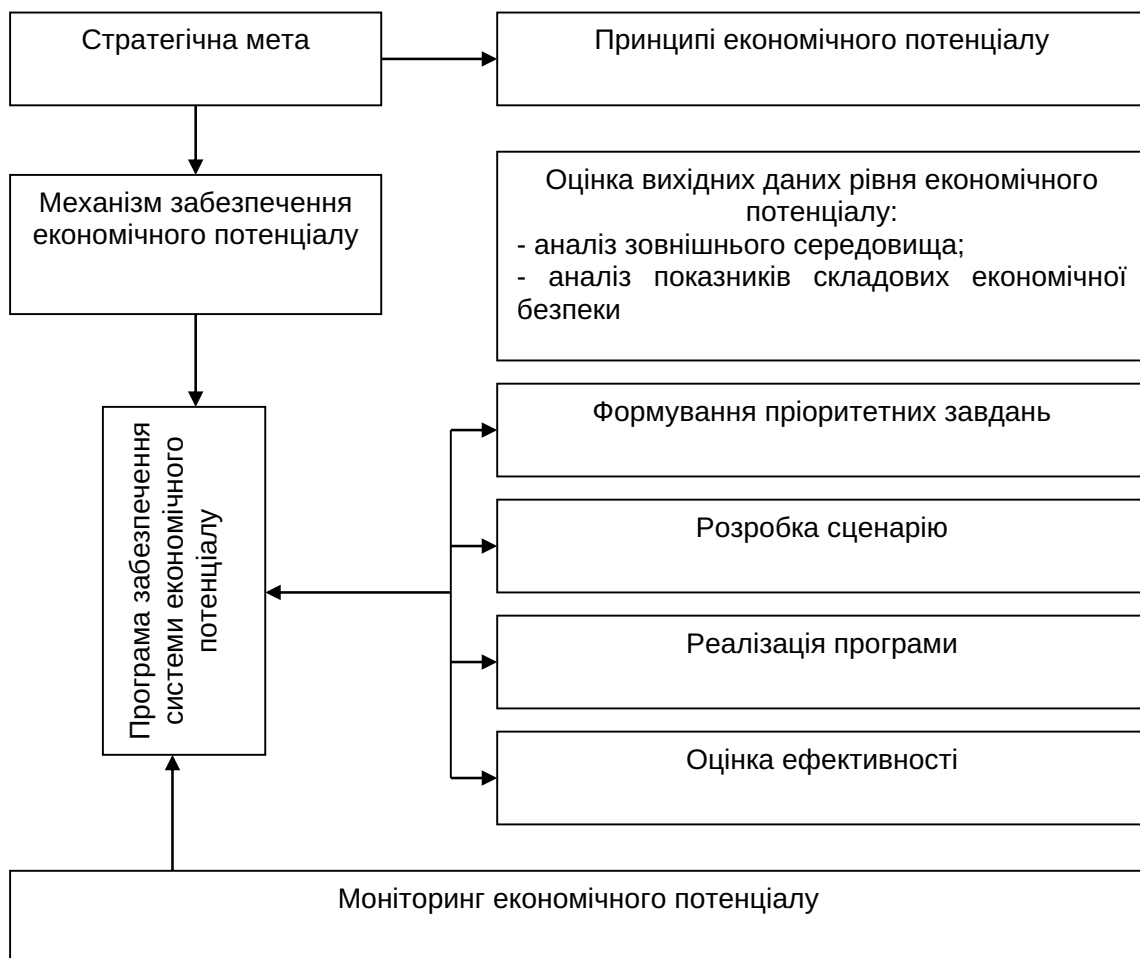

Рис. 3. Модель забезпечення економічного потенціалу в системі економічної безпеки підприємства

приємства в сучасних умовах є визначення ступеня ефективності діяльності підприємства та встановлення можливих шляхів нарощування стійкості його на ринку.

Відмінна особливість розробленого та запропонованого підходу полягає в тому, що його застосування дозволяє провести аналіз складових потенціалу та визначити економічний потенціал у системі економічної безпеки за двома напрямками – за рівнем стану (високий, середній, низький) та вартісною величи-

ною. Застосування запропонованого підходу у практичній діяльності підприємств може бути інструментом обґрунтування аналітичних рішень у сфері управління потенціалом підприємств у системі економічної безпеки підприємства.

Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка методичного підходу щодо оцінки складових елементів та економічного потенціалу підприємства на основі розрахунку інтегрального показника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ареф'єва О. В., Пілецька С. Т., Заболотна Д. В. Стратегічні ресурси забезпечення економічного потенціалу в контексті інтеграційно-диверсифікаційного розвитку підприємства. *Бізнес Інформ*. 2020. С. 398–404. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-11-398-404>.
2. Бабіна Н. О. Економіко-фінансова безпека підприємств України як елемент фінансової безпеки держави в контексті інтеграційних процесів : колективна монографія. за ред. О. В. Черевка. Черкаси : Видавець Ю. А. Чабаненко, 2018. С. 185–206.
3. Гітис Т. П., Борніков А. С., Дуплякіна С. В., Мороз С. О. Дослідження сучасного стану економічного потенціалу промислових підприємств України. *Економічний вісник Донбасу*. 2021. № 3(65). С. 92–98.
4. Лапін Е. В. Оценка экономического потенциала предприятия : Монография. Сумы : ИТД «Университетская книга», 2004. 360 с.
5. Лапін Є. В. Економічний потенціал підприємств промисловості: формування, оцінка, управління : дис... д-ра наук: 08.07.01. 2006.
6. Лесик Л. І. Типологія видів і чинників формування економічного потенціалу підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. № 23. С. 271–278.
7. Ляшенко О. М., Погорелов Ю.С., Безбожний В.Л. Система економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : [монографія]: в 3 т. Т. 1; за заг. ред. Г. В. Козаченко. Луганськ : Елтон-2, 2010. 282 с.
8. Новікова О. Ф., Покотиленко Р.В. Економічна безпека: концептуальне визначення та механізм забезпечення : монографія. Донецьк, 2006. 408 с.
9. Пілецька С. Т., Коритько Т. Ю., Ткаченко Є. В. Модель інтегральної оцінки економічної безпеки підприємства. *ЭВД*. 2021. №3 (65). С. 56.
10. Пілецька С. Т., Коритько Т. Ю. Методика комплексної оцінки антикризового потенціалу підприємства. *Економіка промисловості*. 2018. № 3 (83). С. 76–92.
11. Пілецька С. Т., Коритько Т. Ю., Ткаченко Є. В. Модель інтегральної оцінки економічної безпеки підприємства. *Економічний вісник Донбасу*. 2021. № 3(65). С. 56–65. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3\(65\)-56-65](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3(65)-56-65)
12. Стариченко Л.Л., Череватський Д.Ю., Залознава Ю.С. та ін. Розвиток інституціонального середовища промислового виробництва з урахуванням галузевої специфіки : монографія. Київ : Ін-т економіки пром-сті, 2016. 160 с.
13. Чеботарьов Є. В., Лисогор А. І. Розвиток інвестиційної діяльності в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2017. № 3 (49). С. 96–100.
14. Amosha O., Bryukhovetska N., Buleev I. Industry as a Dominant in the Formation of an Ukraine's Self-Sufficient Economy. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 4(62). С. 30–37. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-4\(62\)-30-37](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-4(62)-30-37).
15. Ribeiro Ramos O., Myronenko Ye., Britchenko I., Zhuk O. Patlachuk V. Economic security as an element of corporate management. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. Vol. 1 (42). P. 304–312. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptive.1.42.2022.3698>.
16. Korytko Tetyana Yu., Piletska S. T. Bogutska O. Formation of an organizational and economic mechanism for encouraging investment activity of enterprises. *Baltic Journal of Economic Studies*, 2018. Vol. 4. No. 5. P. 10–17. DOI: <http://dx.doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-5-10-17>.

REFERENCES:

1. Arefieva O. V., Piletska S. T., & Zabolotna D. V. (2020) Stratehichni resursy zabezpechennia ekonomichnoho potentsialu v konteksti intehtratsiino-dyversyfikatsiinoho rozvytku pidpriemstva [Strategic resources for securing economic potential in the context of the integration and diversification development of entrepreneurship]. *Biznes Inform*, no. 11, pp. 398–404. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-11-398-404>. (in Ukrainian)
2. Babina N. O. (2018) Ekonomiko-finanova bezpeka pidpriemstv Ukrainy yak element finansovoi bezpeky derzhavy v konteksti intehtratsiinykh protsesiv [Economic and financial security of Ukrainian enterprises as an element of the financial security of the state in the context of integration processes]. monograph. P. 185–206. (in Ukrainian)
3. Gitis T. P., Bornikov A. S., Duplyakina S. V., Moroz S. O. (2021) Doslidzhennia suchasnoho stanu ekonomichnoho potentsialu promyslovykh pidpriemstv Ukrainy [Study of the current state of the economic potential of industrial enterprises of Ukraine]. *Economic Herald of Donbass*. Vol. 3(65). P. 92–98. (in Ukrainian)
4. Lapin E. V. (2004) Otsenka ekonomicheskoho potentsyala predpriatya [Assessment of the economic potential of the enterprise] Monograph. Sumy: ITD "Universitetskaya kniga", 360 p. (in Ukrainian)
5. Lapin E. V. (2006) Ekonomichnyi potentsial pidpriemstv promyslovosti: formuvannia, otsinka, upravlinnia [Economic potential of industrial enterprises: formation, evaluation, management]: Diss... Doctor of Sciences: 07.08.01 – 2006. (in Ukrainian)
6. Lesyk L.I. (2013) Typolohiia vydiv i chynnykiv formuvannia ekonomichnoho potentsialu pidpriemstva [Typology of types and factors of formation of the economic potential of the enterprise]. *Scientific bulletin of NLTU of Ukraine*. Vol. 23. P. 271–278.
7. Lyashenko O. M., Pogorelov Yu.S., Bezbozhny V. L. (2010) Systema ekonomichnoi bezpeky: derzhava, rehion, pidpriemstvo [System of economic security: state, region, enterprise]. Luhansk: Elton-2, 282 p. (in Ukrainian)
8. Novikova O. F., Pokotylenko R. V. (2006) Ekonomichna bezpeka: kontseptualne vyznachennia ta mekhanizm zabezpechennia [Economic security: conceptual definition and mechanism of provision]. Donetsk, 408 p. (in Ukrainian)
9. Piletska S. T., Korytko T. Yu., Tkachenko E. V. (2021) Model intehtralnoi otsinky ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Model of integral assessment of economic security of the enterprise]. *EVD*. Vol. 3 (65). P. 56. (in Ukrainian)
10. Piletska, S.T., Korytko, T.Yu. (2018) Metodyka kompleksnoi otsinky antykrizovoho potentsialu pidpriemstva [The method of comprehensive assessment of the anti-crisis potential of the enterprise]. *Economy of industry*. Vol. 3 (83). P. 76–92. (in Ukrainian)
11. Piletska S. T., Korytko T. Yu., Tkachenko E. V. (2021) Model intehtralnoi otsinky ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Model of integral assessment of economic security of the enterprise]. *Economic Herald of Donbass*. Vol. 3(65). P. 56–65. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3\(65\)-56-65](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3(65)-56-65).
12. Starychenko L. L., Cherevatskyi D. Yu., Zaloznova Yu. S. (2016) Rozvytok instytutsionalnoho seredovyshcha promysloвого vyrobnytstva z urakhuvanniam haluzevoi spetsyfyky [Development of the institutional environment of industrial production taking into account the specifics of the industry]. Kyiv: Institute of Industrial Economics. 160 p.
13. Chebotaryov E. V., Lysohor A. I. (2017) Development of investment activity in Ukraine. *Economic Herald of Donbass*. Vol. 3 (49). P. 96–100.
14. Amosha O., Bryukhovetska N., Buleev I. (2020) Industry as a Dominant in the Formation of an Ukraine's Self-Sufficient Economy. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*. Vol. 4(62). P. 30–37. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-4\(62\)-30-37](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-4(62)-30-37).
15. Ribeiro Ramos O., Myronenko Ye., Britchenko I., Zhuk O. Patlachuk V. (2022) Economic security as an element of corporate management. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. Vol. 1 (42). P. 304–312. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.42.2022.3698>.
16. Korytko T. Yu., Piletska S. T., Bogutska O. A. (2018) Formation of an organizational and economic mechanism for encouraging investment activity of enterprises. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 4(5). P. 10–17. DOI: <http://dx.doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-5-10-17>.